

SŁOWO WSTĘPNE

Prezentowany zbiór 10 opracowań to rezultat studiów źródłowych młodych badaczy-historyków z Uniwersytetu Łódzkiego i Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Zdecydowanie przeważa tu problematyka historii powszechnej. Tylko dwa opracowania są poświęcone sprawom ojczystym. Autorzy poszczególnych tekstów poruszają się w przestrzeni czasowej aż połowy tysiąclecia dziejów Europy. Należy podkreślić, że podejmują ambitne zagadnienia, dotychczas słabo zbadane, a w związku z tym mające zaledwie śladowe odbicie w polskiej historiografii. Można więc mieć nadzieję, że stanowi to zapowiedź przygotowania przez nich w przyszłości szerszych monografii.

Całość prezentowanego zbioru ma układ chronologiczny. Najodleglejszych czasowo spraw dotyczy opracowanie Filipa Kubiaczyka, poświęcone wewnętrznym dziejom Hiszpanii w I połowie XVI w. Autor skupił się na rozważaniach o specyfice i uwarunkowaniach hiszpańskiego renesansu, którego kulminacja przypadła na epokę króla Karola I (1516–1556). Zasadnicze uwagi dotyczą wszakże wpływu myśli Erazma z Rotterdamu i jego hiszpańskich zwolenników na poglądy Karola I, zwłaszcza zaś na wizję uniwersalnej monarchii chrześcijańskiej.

Wybranymi sprawami z polsko-angielskich stosunków dyplomatycznych w I połowie XVII w. zajął się Piotr Maciejewski. Szczegółowo omówił on przebieg i efekty trzech misji królewskich, które wyjeżdżały do kolejnych władców angielskich, by próbować załatwić u nich ważne dla Rzeczypospolitej sprawy. Kierowali nimi: Paweł Działyński (w 1597 r. do Elżbiety I w sprawie zniesienia blokady na handel kupców gdańskich z Hiszpanią), Jerzy Ossoliński (1621 r. – do Jakuba I o pomoc w wojnie z Turcją), Jan Zawadzki (1633 r. – do Karola I o mediację w rozmowach polsko-szwedzkich i poparcie praw Władysława IV do tronu po Gustawie Adolfie).

Krzysztofa Lika zainteresowało to, w jaki sposób czołowi historycy brytyjscy XX w. (m. in. George Macaulay Trevelyan, George Clark, Frank O'Gorman) przedstawiali negocjacje i jak oceniali postanowienia traktatu utrechckiego (1713), faktycznie kończącego wojnę o sukcesję hiszpańską, stanowiącego ważkie osiągnięcie dyplomatyczne Brytyjczyków, skutkujące ich mocarstwową dominacją morską, handlową i finansową. Oceny i opinie

wybranych historyków przedstawił na podstawie analizy najbardziej reprezentatywnych – zdaniem Autora – pięciu opracowań, firmowanych przez czołowe brytyjskie wydawnictwa uniwersyteckie.

Bohaterem opracowania Małgorzaty Ludwisiak jest Jan Jakub Rousseau (1712–1778) – francuski pisarz, filozof, wybitny przedstawiciel oświecenia. W tym tekście ciekawy poznawczo okazuje się wątek dotyczący wpływu Rousseau na współczesnych, kultu, jakim go otaczano w pewnych kręgach, również w Rzeczypospolitej. Autorka zdołała ustalić zainteresowanie postacią swego bohatera m. in. ze strony jego wielbicielek-arystokratek: Heleny z Przedzieckich Radziwiłłowej, Izabeli z Czartoryskich Lubomirskiej oraz Izabeli z Flemingów Czartoryskiej. Przytacza świadectwa jego popularności wśród kolekcjonerów i miłośników sztuki, a także echa jego pism.

Z oryginalnym tematem zmierzyła się Ilona Siwicka. Na podstawie analizy ogłoszeń, zamieszczanych w prasie Królestwa Polskiego w latach 1815–1830, przekonuje, że wykorzystywano je m. in. także jako nośnik mody i propagator określonego usługodawcy, że tym samym faktycznie narodziła się reklama prasowa.

Sylwię Hadrysiak zajmuje myśl polityczna (programy i publicystyka) trzech organizacji postsanacyjnych Polski Podziemnej: Obozu Polski Walczącej, Konwentu Organizacji Niepodległościowych (scalone w końcu 1944 r. w Zjednoczenie Organizacji Niepodległościowych) i lewicowej Grupy Olgierda (Henryka Józefskiego). Autorka skupiła się na przedstawieniu i porównaniu ich wizji zmian społeczno-gospodarczych w powojennej Polsce. Interesuje ją głównie ich program ekonomiczny, w tym zwłaszcza kwestie własnościowe, rola państwa w gospodarce, miejsce przemysłu i rzemiosła, zmiany w handlu, polityka pieniężna, planowanie, czynnik ludnościowy, polityka społeczna i uzdrowienie sektora rolnego.

Magdalena Wasiewicz przedstawiła szkic na temat przygotowań i udziału delegacji USA w konferencji Rady Ministrów Spraw Zagranicznych w Moskwie w 1947 r. Na tym spotkaniu poruszano kwestie granicy polsko-niemieckiej, jedności gospodarczej okupowanych Niemiec i traktatu pokojowego.

Jakub Sołtysiak omówił, uwzględniając tło międzynarodowe i rywalizację mocarstw, okoliczności rozmieszczenia wojsk ONZ, zakres ich mandatu i działania na terenie Konga w lecie 1960 r. Ich obecność w tym kraju, który dopiero co proklamował niepodległość, gdzie zbuntowała się armia narodowa i doszło do zamieszek, do interwencji metropolitalnych żołnierzy belgijskich (w byłej kolonii) i secesji najbogatszej prowincji – Katangi, miała miejsce na prośbę władz kongijskich do sekretarza generalnego ONZ o szybką pomoc wojskową. Autora zajmuje także proces decyzyjny w sprawie tworzenia sił ONZ, ich skład, struktura, rozmieszczenie oraz tarcia dyplomatyczne w związku z ich użyciem.

Z tą ostatnią tematyką koresponduje kolejny tekst – autorstwa Anny Porczyńskiej. Choć zasadnicza kwestia, którą opisuje, to stanowisko administracji prezydenta Johna F. Kennedy’ego wobec kryzysu kongijskiego na forum ONZ (1961–1963), to znajdziemy tu również zarys drogi Konga do niepodległości, ukazanie trudności pierwszego okresu istnienia młodego państwa, a także kryzysu związanego z buntem żołnierzy kongijskich i militarną ingerencją belgijską. Najszerzej porusza Autorka problemy dotyczące wysłania do Konga pokojowych sił ONZ, finansowania operacji kongijskiej oraz politycznych i gospodarczych aspektów kryzysu kongijskiego – z punktu widzenia interesów amerykańskich w tym regionie Afryki.

Najnowszą chronologicznie problematykę odnajdujemy w tekście Anny Wawrzeńczak. Jest on poświęcony postaci Franjo Tujmana (1922–1999) – najmłodszego generała w komunistycznej armii jugosłowiańskiej, historyka i politologa, założyciela Chorwackiej Unii Demokratycznej, twórcy niepodległości Chorwacji, jej trzykrotnego prezydenta (od 1990 r.). Autorka skupiła uwagę przede wszystkim na prezentacji jego działalności politycznej w latach 1989–1991. Wtedy to zaszły fundamentalne zmiany zarówno w Jugosławii, jak i w Chorwacji, która dokonała secesji (1991), a następnie – w wojnie z Serbami – obroniła swą niepodległość.

Niech ta skrótowa prezentacja wielowątkowej zawartości tomu stanie się skuteczną zachętą do przestudiowania go w całości.

Zbigniew Anusik, Albin Głowacki